

СТАН МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ

НІСФОЯН С. С., СОБОЛЕВ В. Г.

УДК [338.45:621](477.54)

Нісфоян С. С., Соболев В. Г. Стан машинобудівного комплексу регіону

Досліджено динаміку розвитку машинобудівного комплексу України та Харківського регіону. Проаналізовано динаміку зміни обсягів реалізованої промислової продукції на підприємствах Харківського регіону.

Ключові слова: промисловість, машинобудування, Харківський регіон.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 11.

Нісфоян Сергій Сергійович – викладач, Кіровоградський національний технічний університет (пр. Університетський, 8, Кіровоград, 25006, Україна)
Соболев Вадим Григорович – аспірант, кафедра публічного адміністрування та регіональної економіки, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)
E-mail: khan370@yandex.ru

УДК [338.45:621](477.54)

Нисфоян С. С., Соболев В. Г. Состояние машиностроительного комплекса региона

Исследована динамика развития машиностроительного комплекса Украины и Харьковского региона. Проанализирована динамика изменения объемов реализованной промышленной продукции на предприятиях Харьковского региона.

Ключевые слова: промышленность, машиностроение, Харьковский регион.

Рис.: 2. **Табл.:** 2. **Библ.:** 11.

Нисфоян Сергей Сергеевич – преподаватель, Кировоградский национальный технический университет (пр. Университетский, 8, Кировоград, 25006, Украина)
Соболев Вадим Григорьевич – аспирант, кафедра публичного администрирования и региональной экономики, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)
E-mail: khan370@yandex.ru

UDC [338.45:621](477.54)

Nisfoyan S. S., Sobolev V. G. State of Machine Complex of Region

The dynamics of the machine-building complex of Ukraine and Kharkiv region was investigated. The dynamics of changes in the scope of industrial output in the Kharkiv region was analyzed.

Key words: industry, engineering, Kharkov region.

Pic.: 2. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 11.

Nisfoyan Sergey S. – Lecturer, Kirovograd National Technical University (pr. Universytetsky, 8, Kirovograd, 25006, Ukraine)

Sobolev Vadim G. – Postgraduate Student, Department of Public Administration and Regional Economics, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: khan370@yandex.ru

Промисловість є найважливішою галуззю виробництва, що включає підприємства, які здійснюють видобування й заготівлю природної сировини, виробництво засобів виробництва й товарів споживання. Вона створює основну частину національного доходу і валового суспільного продукту, виробляє понад 41% обсягу випуску продукції галузей економіки і налічує 9105 промислових підприємств. Від розвитку промисловості значною мірою залежить рівень задоволення безпосередніх потреб населення.

У галузевій структурі народногосподарського комплексу України провідна роль належить промисловості, яка є важливою ланкою господарства країни. Найбільшу питому вагу у структурі промисловості України мають галузі важкої індустрії, особливо машинобудування (12%), чорна металургія (7%) та вугільна промисловість (4%) [1]. Розвиток машинобудування – основа науково-технічного прогресу у всіх галузях народного господарства, значна підтримка конкурентоспроможності країни.

Дослідженням промисловості займаються такі вчені, як Крижановський Б. Н. [2], Н. Л. Гавкалова [3], С. І. Дорогунцов [4], Карпунин М. Г. [5], Данилишин Б. [6] та інші. Однак аналіз сучасного стану ринку праці в контексті вивчення впливу на його функціонування стану машинобудування Харківського регіону потребує подальшого дослідження.

Мета цієї роботи – обґрунтування необхідності науково-теоретичних і практичних досліджень машинобудівного комплексу. Об'єктом роботи є машинобудівний комплекс України. Предметом – динаміка розвитку машинобудування.

Для досягнення мети роботи поставлені такі завдання:

- ✦ дослідити динаміку розвитку машинобудівного комплексу України та Харківського регіону;
- ✦ проаналізувати динаміку зміни обсягів реалізованої промислової продукції на підприємствах Харківського регіону.

Машинобудування є комплексною галуззю, яка базується на використанні надбань і досягнень різних галузей (хімічної, енергетичної, легкої, металообробної тощо), складає основу розвитку промисловості та відіграє вирішальну роль з огляду на стратегічні аспекти розвитку держави, у межах яких передре створення умов для сталого соціально-економічного розвитку країни. Останнє передбачає суттєві зміни в галузях промисловості та вирішення нагального завдання побудови інноваційно-інвестиційної моделі ефективного розвитку в суспільстві [3].

Харків – один із центрів машинобудівного комплексу України, тут знаходяться такі заводи, як ВАТ «Турбоатом», Харківський машинобудівний завод «ФЕД»,

Харківське державне авіаційне виробниче підприємство і багато інших. З 1990 р. в Україні відбулися значні структурні зміни в галузях промисловості, особливо в машинобудуванні. Порівняно з 1990 р. значно знизилася питома вага виробництва продукції машинобудування (з 30,5 до 13,7% – у 2005 р.). Багато великих підприємств практично збанкрутували в результаті розірвання міжнародних зв'язків і втрати ринків реалізації своєї продукції. Наприклад, Харківський моторобудівний завод «Серп і молот», який випускав двигуни для тракторів і комбайнів Росії та багатьох країн світу; тракторний завод «ХТЗ», Харківський авіаційний завод [7].

У машинобудуванні індекс промислового виробництва за 2010 р. становив 124,4%. Але частка машинобудування в структурі промисловості (12% у 2010 р.) майже у 2-3 рази нижча за рівень, що мають розвинені країни [8]. Також слід зазначити, що машинобудування України все ще залежить від постачання комплектуючих із країн США, що склалося до 1991 року. Частка імпортованих компонентів у продукції машинобудування становить 41% (у той час як у Франції – 20,5%, США – 9,5%).

Високий рівень розвитку машинобудування у Харкові, порівняно з іншими регіонами країни, пов'язаний зі зручним економіко-географічним положенням (близьке місцезнаходження вугільно-металургійної бази Донбас та Придніпров'я). Але, не зважаючи на сприятливі умови для розвитку, машинобудування Харківської області все ще не є конкурентоспроможним на світовому ринку.

Востанній із програм уряду Харків визначається як центр машинобудування в Україні. Машинобудівний комплекс залишається одним із пріоритетів розвитку держави, щоб розвивати потенціал машинобудування України, основна маса якого сконцентрована в Харківській області, необхідно акцентувати увагу на реалізації інноваційних проектів. Вирішення багатьох проблем в Україні повинно бути пов'язане з інноваційним напрямом розвитку. Необхідно створити умови для реалізації інноваційних проектів, збільшення технологічних циклів переробки різної сировини, яку має Україна, розширення внутрішнього ринку споживання за рахунок розвитку машинобудівного комплексу. Реалізація інноваційних проектів дозволить збільшити конкурентоспроможність української продукції, що, у свою чергу, призведе до зростання економічних показників [9].

Структура реалізації продукції провідних галузей промисловості України представлена в *табл. 1* [10]. З аналізу наведених даних можна стверджувати, що за період з 2007 по 2011 рр. зменшилась доля переробної промисловості в цілому на 7,6%, зокрема: машинобудування – на 2,4%. Ці тенденції відображають зниження ділової активності підприємств цих галузей. Позитивну тенденцію відмітимо у нарощенні обсягів промислового виробництва за період 2007 – 2011 рр. на 24%.

Наочно обсяги реалізованої промислової продукції за 2007 – 2011 рр. зображено на *рис. 1*.

У структурі промислового виробництва країни питома вага машинобудування займає близько 14% (друге місце після металургійного комплексу), що, проте, в три-чотири нижче, ніж в економічно розвинених країнах, де вона сягає 35 – 50% [11]. Отже, від розвитку цієї галузі промисловості залежить, чи зможе Україна зайняти провідне місце серед країн, що володіють високотехнологічною промисловістю.

Особливості розвитку Харківського регіону в загальнонаціональній структурі промисловості України висвітлено в *табл. 2* [10].

Аналіз даних, представлених у *табл. 2*, свідчить про те, що нарощування обсягів виробництва в промисловості Харківської області відбувається більш значними темпами, ніж в промисловості України.

Так, за період з 2007 по 2011 рр. обсяги реалізованої промислової продукції в Харківській області збільшились на 86%, в загальному у промисловості України – на 85%.

Наочно обсяги реалізованої промислової продукції за 2007 – 2011 рр. в Україні та в Харківській області зображено на *рис. 2*.

У машинобудуванні Харківській області спостерігається теж тенденція до збільшення обсягів реалізованої продукції на 41,7%, темпи зростання обсягів реалізованої продукції машинобудування України збільшились лише на 91%. Отже, ці показники свідчать про суттєве збільшення внеску Харківського регіону в результативність роботи промисловості України.

ВИСНОВКИ

Таким чином, розвиток вітчизняного машинобудівного комплексу взагалі, і машинобудівного комплексу Харківського регіону, зокрема, має позитивні тенденції. Це виявляється в поступовому збільшенні обсягів реалі-

Таблиця 1

Обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) у 2007 – 2011 рр. в Україні

Основні види діяльності	2007		2008		2009		2010		2011	
	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку	млн грн	у % до підсумку
Промисловість	717076,7	100	917035,5	100	806550,6	100	1065108,2	100	1329266,3	100
Переробна промисловість	530162,7	73,9	668466,4	72,9	559266,5	69,2	730544,1	68,6	881151,1	66,3
у т. ч. машинобудування	98339,9	13,7	121780,4	13,3	85833,0	10,6	116348,5	10,9	154185,9	11,3

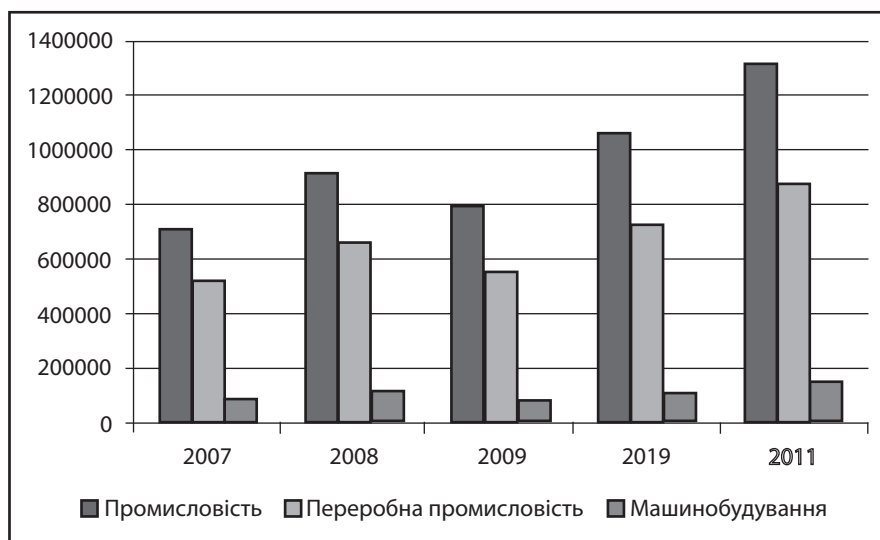

Рис. 1. Обсяги реалізованої промислової продукції у 2007 – 2011 рр. в Україні

Таблиця 2

Обсяги реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за 2007 – 2011 рр. в Україні та в Харківській області

Вид діяльності	2007		2008		2009		2010		2011	
	Млн грн	%	Млн грн	%	Млн грн	%	Млн грн	%	Млн грн	%
Промисловість України	717076,7	100	917035,5	100	806550,6	100	1065108,2	100	1329266,3	100
Промисловість Харківської області	34039,2	4,7	43400,9	4,7	44532,5	5,5	52289	4,9	63436,8	4,7
Машинобудування України	98339,9	100	121780,4	100	85833,0	100	116348,5	100	154185,9	100
Машинобудування Харківської області	6466,5	6,6	8599,7	7,1	7933,4	9,2	9692,6	8,3	12344,3	8,0

Рис. 2. Обсяги реалізованої продукції машинобудівного комплексу у 2007 – 2011 рр. в Україні та в Харківській області

зованої промислової продукції, що свідчить як про збільшення обсягів виробництва, так і про попит на вітчизняну продукцію машинобудівного комплексу. Проте, є ряд чинників, що стримують розвиток машинобудівного комплексу Харківської області. Серед них можна назвати: нестачу оборотних коштів, цінові коливання на світовому ринку, застаріле обладнання, високу конкуренцію з боку зарубіжних аналогічних товарів, надто високі тарифи природних монополій. Вирішення цих про-

BLEM значно підвищить темпи розвитку машинобудівного комплексу Харківського регіону і України загалом. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Крыжановский Б. Н. Потенциал машиностроения / Б. Н. Крыжановский. – К. : Наукова думка, 2003. – 351 с.

3. Гавкалова Н. Л. Аналіз стану машинобудування в регіональному аспекті / Н. Л. Гавкалова // Економічний простір. – 2011. – № 48/1. – С. 45 – 52.

4. Навч.-метод. посібник для сам. вивч. дисципліни / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко та ін. – К. : КНЕУ, 2000. – 364 с.

5. Карпунин М. Г. Перестройка и модернизация машиностроения: экономический аспект / М. Г. Карпунин. – М. : Машиностроение, 2000. – 271 с.

6. Данилишин Б. Машинобудування відновлює свої позиції / Б. Данилишин // Урадовий кур'єр. – 2009. – № 194. – С. 4.

7. Регіональна економіка : підручник / Н. Л. Гавкалова, Н. К. Гіковата, О. О. Петряєв, Т. М. Серікова, Г. М. Шумська / За заг. ред. доц. Гавкалової Н. Л. – Х. : ВД «НЖЕК», 2011. – 464 с.

8. Офіційний сайт Управління статистики по Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://upstat.kharkov.ukrtel.net>

9. Офіційний сайт КП ВОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kharkivoda.gov.ua>.

10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

11. Великий Ю. В. Сучасне машинобудування: криза і її причини / Ю. В. Великий // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. Сер. Економічні науки. – 2010. – № 4. – С. 6 – 11.

УДК 332.1

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЬОВИХ КОМПЛЕКСНИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

РОЗГОН І. В.

УДК 332.1

Розгон І. В. Методичний підхід до розробки та реалізації цільових комплексних програм для підвищення конкурентоспроможності регіону

У статті запропоновано методичний підхід до розробки та реалізації цільових комплексних програм щодо підвищення конкурентоспроможності регіону, сформульовано вимоги до державних цільових програм у межах підвищення конкурентоспроможності регіону.

Ключові слова: цільова комплексна програма, комплексна регіональна програма, конкурентоспроможність регіону, вимоги до ЦКП.

Рис.: 2. Бібл.: 5.

Розгон Інна Володимирівна – здобувач, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пл. Свободи, 5, Держпром, 7 під'їзд, 8 поверх, Харків, 61022, Україна)

E-mail: ivanosha@mail.ru

УДК 332.1

Розгон І. В. Методический подход к разработке и реализации целевых комплексных программ для повышения конкурентоспособности региона

В статье предложен методический подход к разработке и реализации целевых комплексных программ относительно повышения конкурентоспособности региона, сформулированы требования к государственным целевым программам в рамках повышения конкурентоспособности региона.

Ключевые слова: целевая комплексная программа, комплексная региональная программа, конкурентоспособность региона, требования к целевым комплексным программам.

Рис.: 2. Библ.: 5.

Розгон Інна Владимировна – соискатель, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пл. Свободы, 5, Госпром, 7 подъезд, 8 этаж, Харьков, 61022, Украина)

E-mail: ivanosha@mail.ru

UDC 332.1

Rozgon I. V. Methodical Approach to Development and Implementation of Target Comprehensive Programs for Increase of Competitiveness of the Region

In the article the methodical going about development and realization of the having a special purpose complex programs in relation to the increase of competitiveness of region is offered, requirements to the government having a special purpose programs within the framework of region's competitiveness increasing are formulated.

Keywords: special comprehensive program, comprehensive regional program, region's competitiveness, requirements for the target complex programs.

Рис.: 2. Bibl.: 5.

Rozgon Inna V.– Applicant, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (pl. Svobody, 5, Derzhprom, 7 pidyizd, 8 poverkh, 61022, Ukraine)

E-mail: ivanosha@mail.ru

У світовій практиці управління соціально-економічним розвитком все більшого значення набуває програмно-цільовий підхід. Ефективність його застосування довів досвід країн ЄС, США, Японії, Італії, Великобританії, Німеччини та багато ін. У країнах Західної Європи, окрім застосування цільових комплексних програм для розвитку галузей з низькою рентабельністю, дані програми розробляються і для стимулювання розвитку слабо розвинених територій, отже мають регіональний аспект.

Актуальність програмно-цільових методів управління для України підкреслюють М. Долішній, О. Мошенець, зазначаючи ефективність цих методів для вирішення складних державних і регіональних проблем в умовах ринкової економіки [1, с. 7]. Такої ж думки дотримується І. Малярчук та вважає, що ці методи є актуальними, вимагають гнучких і зважених підходів, зважаючи на зростаючу складність їх регулювання в умовах децентралізації керування у всіх сферах громадського життя. Крім того, в умовах обмеженості фінансово-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ЕКОНОМІКА